

Ieder huis heeft een overlevingskans

„Het stadsbestuur is een huis-vader. Maar neem nu eens het huis van Van Eeghen aan de Herengracht, van boven tot onder vol antieke meubelen. En elk jaar slaan ze 25 van die meubelen in elkaar. . . . Dat zou iedereen te zot vinden. Maar in Amsterdam verdwijnen 25 oude huizen per jaar.” De vergelijking is van ir. H. A. J. M. Weller, tot voor kort hoofd van het bureau Monumentenzorg van de gemeente Amsterdam.

De heer Weller heeft onlangs om gezondheidsredenen deze functie moeten neerleggen. Wij hadden een gesprek met hem, in zijn woning aan de Brouwersgracht, het hoekhuis Binnen Oranjestraat, eigendom van Hendrick de Keyser, daterend uit 1650 en in de jaren 1955 – 1957 onder leiding van ir. J. W. Dinger gerestaureerd. We zitten in het voorhuis waar een plattebuiskachelkje staat, met Wales anthraciet gestookt. „Je moet er even slag van hebben, dan gaat het best”, zegt ir. Weller, terwijl hij een schep kolen in het kachelkje gooit, dat al gauw zo warm wordt dat we van stoel wisselen. Het drietal huizen dat oorspronkelijk hier gebouwd werd droeg de namen Geloof, Hoop en Liefde. Het hoekhuis heet Geloof. Het is het enige dat het oude uiterlijk bewaard heeft.

Het bureau monumentenzorg bestaat nu een kwarteeuw. Vóórdat dit bureau werd opge-

richt was er wel belangstelling voor de restauratie van gewone woonhuizen, vertelt ir. Weller, maar de overheid had er geen visie op. „Die is er nu wel, al is het erg lauw” . . . „Meer in het hart dan in de portemonnaie” vult onze zegsman aan.

In 1953 heeft men het vlieg wiel draaiende gekregen en men heeft kans gezien om een begin van een brede belangstelling te wekken bij huizenbezitters en bij bestuurders. Over de hele stad. Ik heb, in de periode dat ik hoofd van het bureau was, gepoogd dit uit te breiden. Ir. R. Meischke, het eerste hoofd van het bureau had de steun van mensen als burgemeester d'Ailly en wethouder mr. R. van den Bergh, die de bijzondere schoonheid van de stad begrepen. „Dat waren alpha's!”

„Met technocraten gaat de stad zelf wel kapot . . . meer dempen, metro's . . . een bepaald soort image raak je dan wel kwijt”. „Maar”, laat ir. Weller er relativerend op volgen, „de kunst is natuurlijk om beide te doen. Je kunt van die knots van een binnenstad van Amsterdam geen museum maken. Het gaat er om hoe je het behoud krijgt van een huis, een gebouw en hoe je het een moderne functie geeft. Soms doet zich een breekpunt voor tussen de technische eisen en oude kantoorhuizen. Op de Keizersgracht tegenover de Westertoren was een huis waarin een bedrijf was gevestigd. Daar stonden in de suite onder de stucplafonds wel dertig à veertig telexen te ratelen . . . Dat bedrijf is er uitgegaan . . . maar die huizen zijn zó sterk: het is nu weer een beeldschoon huis geworden” . . .

Wat mooi en goed is, is gewoon erg kostbaar. Het klinkt paradoxaal, vervolgt ir. Weller, maar te grote welvaart maakt een stad sneller kapot dan te grote armoede. Niet zonder reden staan er in die zogenaamde slapende stadjes nog zoveel monumenten overeind.

Het ideaal is een esthetische bewaking van de hele stad. We moeten zuiniger worden op het handwerk. Dat bestaat ook in Zuid: Rubensstraat, Michelangelostraat. Kijk daar maar eens naar het prachtige metselwerk. En wat een mooi stadsplan daar in Zuid. Na Berlage is er geen mooi stadsplan meer gemaakt. Kijk nu eens naar dat Mercatorplein . . .

Ja dat is ook van Berlage. Maar één toren is afgebroken – het beeld van het Mercatorplein is kreupel. Er moet een stadsbureau komen dat voor dat soort zaken kan optre-

den. Dat moet dan een grote vinger in de pap hebben. Die toren moet herbouwd worden en dan moet men tegen de eigenaar kunnen zeggen: dat valt voor een particulier te kostbaar uit, maar er zijn mogelijkheden voor de overheid om dat te steunen.

Zo'n nieuw soort bureau wil de heer Weller graag zien als een geïnteresseerd orgaan dat het geheel van de stad van de esthetische kant overziet. „De esthetische kant is méér dan de helft van het nuttig zijn”.

Hij werkt de gedachte nog wat verder uit. Een huis vertegenwoordigt een enorme economische waarde – iets dat driehonderd jaar meegaat. De ambiance, de sfeer schuilt in een aantal geniale dingen; – die verdient een goede bewaking waarbij het gezonde verstand boven aan moet zitten.

Even afdwalend naar de esthetica van de metro: die is prima. De stations zijn mooi, dat is esthetische goed bekeken.

Het bureau dat ir. Weller zo graag zou zien moet overtuigen, niet dwingen. Het moet de vrucht van teamwork zijn met aan het hoofd een geniaal man. En dan moet je ook durven.

Terug naar het hedendaagse bureau monumentenzorg met zijn 200 restauraties per jaar. „Ik keek voor het jaar daarna – want met de restauraties zelf hield ik met niet bezig – wat er te bereiken viel. Praten in wandelgangen en op recepties – het aan elkaar knopen van belangen. Ieder huis heeft een overlevingskans. Overal moet je porren – een éinig werk, maar wel enerverend, want je zit zelf als civiel-technicus in een keurslijf: je bent niet voor „zachte zaken” geboren. En het verwaarlozen van de „zachte zaken” is het euvel waarmee deze eeuw kampt”.

Het bureau Monumentenzorg zit in de Dirk van Hasselsteeg te klein. Het heeft er nu drie pandjes maar toen het derde er bij getrokken werd, kon het direct vol mappen worden gestouwd. De documentatie is heel belangrijk; helaas is er geen kunsthistoricus voor die taak beschikbaar. Het bureau zit aangeschakeld aan Publieke Werken. „Dat is natuurlijk fijn . . . dankzij PW hebben op gemakkelijke wijze een materialenwerf gekregen aan de Wenckebachweg. Daar slaat men het onroerend goed op dat „roerend” is geworden.

We raken in het gesprek even een oud strijdpunt aan: moet men restaureren zien als reconstrueren of als het terugbreien van wat verloren is gegaan? Antwoord van ir. Wel-

*Brouwersgracht-Binnen Oranjestraat:
woonhuisvanir. Wellen; eigendomHendrick
de Keyser.*

ler: Om de eerste stormvloed te keren, moet je alle kanten bespelen. Is er een eigenaar die een luifel wil hebben? Dan moet je overwegen dat het belangrijk is als een huis maar in positieve zin vooruitgaat. Als je voldoende echte kiezen hebt kun je er een valse kies wel bij hebben. En wat een conditio sine que non zou moeten zijn: Als je een huis afbreekt, moet je er een mooier voor terugbouwen.

Als een gunstig teken ziet de heer Weller dat er weer architecten zijn die zich geven voor de invuloefening in de porseleinkast'' en die met veel zorg en ambitie bouwen. Overigens als je dat in de kleine bocht van de Herengracht bij de Leidsegracht wilt doen, moet je wel van het kaliber van Jacob van Campen zijn.

Ir. Weller hoopt dat er een tijd komt dat er zoveel respect is voor het mooie oude huis dat men het bureau monumentenzorg kan afschaffen. Het moet zo worden dat men weet: kom niet aan mooie huizen, laat die maar staan: er zijn lelijke genoeg . . .

Hij gooit nog een schep kolen in de plattebuiskachel. De klep klapt weer dicht. Er valt wat schraal voorjaarslicht in het voorhuis van 1650 – dertien voeten breed – op de mensen van 1978. Even nog een mijmering over de tradities van het bouwvak die verloren zijn gegaan, tradities waaraan we zoveel mooie oude huizen danken, tradities die ook van het eenvoudige huis een gaaf werkstuk maakten. En tot slot citeert hij uit de Brabbelingen van Roemer Visscher een geestige „bouw-brabbeling’’:

Claes timmerde een huys nae Amsterdamsch gemack

Op een erf omtrent van derthien voeten breet,

Een voorhuys, een coocken, een schoorstien, een back,

Daeraen een camer beschoten en becleet, Costelijck ghenoech, als de manier wel weet,

En omdat hij die van doorloop zou bevrijen, Schoot hij daer een diorgangh af ter sijen,

Dan siet hoe rein comt toch alle dingh ter snee,

Claes maeckte een gangh en hij heeft er twee.